

MIKA WALTARI

KOMISARIO PALMU

KUKA MURHASI ROUVA SKROFIN?
KOMISARIO PALMUN EREHDYS
TÄHDET KERTOVAT, KOMISARIO PALMU

WSOY

MIKA WALTARI

KOMISARIO PALMU

Kuka murhasi rouva Skrofin?

Komisario Palmun erehdys

Tähdet kertovat, komisario Palmu

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Komisario Palmu -sarjan
ensipainokset ilmestyivät vuosina 1939, 1940 ja 1962.

© WSOY JA MIKA WALTARIN OIKEUDEN OMISTAJAT 2021

ISBN 978-951-0-47667-3

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Kuka murhasi rouva Skrofin? [1939]

7

Komisario Palmun erehdys [1940]

217

Tähdet kertovat, komisario Palmu [1962]

433

Kuka
murhasi rouva
Skrofin?

Ensimmäinen luku

Postineiti Hallamaa käy maitokaupassa ja talonmiehen rouvalla on nuha. – Tarmokas kirjeenkantaja tekee huomioita ja Pentti Lanne hälyttää konstaapeli Aran. – Kaasua! Kaasua!

POSTINEITI HALLAMAA huomautti siitä ensimmäisenä. Kello oli lyönnilleen kahdeksan, kun hän astui ulos Rantakadun 8 A-portaasta maitokannu kädessä, kuluneet tohvelit lonksuen laihoissa jaloissa ja päällystakki siveän tiukasti verhoten aamuasua. Hän pysähtyi talonmiehen rouvan kohdalle, joka parhaillaan lakaisi ovensuuta elämää halveksiva ilme kasvoillaan, ja sanoi melkein ilahtuneesti:

»Ilkeä kaasunhaju porraskäytävässä. Aivan pää tulee kipeäksi!»

Keväinen aurinko paistoi heleitten pilvien lomitse heidän kohdalleen, mutta se ei mainittavasti ilahduttanut heitä kumpakaan. Talonmiehen rouva tarttui entistä tiukemmin lattiaharjan varteen, väisti takapuoltaan päästääkseen postineidin ohitse ja niuhautti suupielestään aivastusta muistuttavan hyvänhuomenen.

Postineiti ei kuitenkaan hellittänyt niin vähällä. Hän pysähtyi riiputtaen vaativasti maitokannua kädessään.

»Pääni oli aivan raskas tänä aamuna», hän sanoi uhmaavasti. »Tuo ilkeä kaasunhaju – hyi!»

Talonmiehen rouva oikaisi vihdoin selkensä ja nojautui kyllästyneesti harjanvarteen. Hänen silmissään kiersi vesikarpoita, ja hän nuuhki ilmaa punoittavin sieraimin.

»Minä en tunne mitään», hän sanoi torjuvasti. Mutta katsoi kuitenkin tarpeelliseksi lisätä: »On nimittäin nuha. Nenä tukossa. Ettei vain tulisi flunssa!»

Ja hän kumartui jälleen työhönsä kohottaen takapänsä kuin huutomerkiksi julistamaan ihmisen marttyyriutta.

»Voi, voi», sanoi postineiti laimeasti. »Sehän on ikävää. Nämä kevätsäät ovat niin petollisia.»

Hän huokasi raskaasti, veti päällystakin vielä tiukemmin aamutakkinsa ympärille ja lähti lohdutusta saamatta menemään maitopuotiin tohvelit alakuloisesti lonksuen aamuauringon valossa jalkakäytävän pölyiseen asfalttiin.

Kun hän palasi kulman päästä maitokaupasta varovasti sipsuttaen täysinäinen kannu kädessä, oli talonmiehen rouva kiskaissut irti eteismaton porraskäytävästä ja pieksi sitä jalkakäytävän vieressä lyhtypylvääseen niin raivokkaasti, että pöly tuprahteli ja metallinen pylväs helisi. Hänen yhteenpurrut kasvonsa osoittivat, että hän tänä aamuna viittasi kintaalla poliisijärjestyksen tomutusmääräyksille ja yleisen mielipiteen painostukselle. Talonmies itse oli tullut pihan puolelta ja nojautui varsiluutaan savuke suupieleessä katsellen ihaileva ilme kasvoillaan puolisonsa tarmokasta työskentelyä.

Postineiti pysähtyi portaalle ennen astumistaan rappukäytävään ja nuuhki mielenosoituksellisesti ilmaa.

»Ettekö t e tunne mitään?» hän kysyi hyökkäävästi talonmieheltä. Pieni rupatteluhetki maitokaupan neidin kanssa oli piristänyt hänen elinvoimiaan ja hävittänyt aamu-uneliaisuuden.

Talonmies nuuhki ilmaa vaivautumatta poimimaan savuketta suupielestään. Hän nuuhki ja nyökkäsi sitten myötämielisesti postineidille. Hän tiesi, että postineidillä oli aina jotakin valittamista. Milloin ei lämpöjohto toiminut, milloin lämmitettiin liian paljon, milloin porraskäytävässä veti, milloin ilma oli ummehtunut.

Postineiti alkoi ärtyä. »Tuo ilkeä kaasunhaju!» hän tiuskaisi.

Nyt talonmies otti jo savukkeen suustaan ja haisteli uudelleen porraskäytävästä virtailevaa ilmaa.

»Tjaa», hän sanoi opettavasti, »sanoisin mieluummin, että lokaviemärin putki on taas tukossa.» Hän vilkaisi postineitiin ja kiirehti korjaamaan: »Tai voipa se hyvinkin olla kaasunhajua. Putket vuotavat.»

»Korjatkaa!» sanoi postineiti vihaisesti.

Talonmies levitti kätensä ja kohotti katseensa ylöspäin kuin kutsuen taivasta todistajakseen.

»Koko putkisto pitäisi uusia», hän valitti syyttään kärsivän äänellä. »Tämä on vanha talo. Mutta se maksaa. Akka —», hän säpsähti ja vilkaisi ympärilleen, mutta todettuaan, ettei ollut muita kuulijoita, jatkoi huojentuneen rohkeasti — »akka antaisi mielihyvin koko talon vaikka läikähtyä kaasuun, jos vain sillä tavoin saisi säästetyksi jotakin. Ei muu kuin terveydenhoitolautakunta —.»

Hän katsoi tarpeettomaksi jatkaa ja kohautti vain olkapäitään samalla viitaten vinosti ylöspäin oikealla silmäkulmallaan kuin vahvistaakseen, että puhui vuokratalon omistajasta, ylimmässä kerroksessa, juuri postineiti Hallamaan yläpuolella, asuvasta rouva Skrofista. Postineiti tunsu tiettyä mielihyvää tuon arkailemattoman »akka»nimityksen takia ja punehtui hiukan. Mutta se ei sopinut hänen arvolleen ja hän sanoi lempeän ojentavasti:

»Rouva Skrof on tosiaan liian — hm — säästäväinen. Se voi käydä hänelle kalliiksi.»

Vaistomaisesti korostamillaan sanoilla hän ei tarkoittanut sen kummempaa, kuin että kyllästyneet vuokralaiset kenties muuttaisivat pois koko talosta, mutta tämä arvoituksellinen mietelmä sopi hänen mielestään hyvin keskustelun loppupisteeksi. Hän sipsutti lenksuin tohvelein ja pää ylhäisesti pystyssä ohi talonmiehen ja hävisi porraskäytävään. Vasta iltapäivällä hän muisti sanansa kuultuaan, mitä oli tapahtunut, ja silloin hänen silmänsä laajenivat kauhusta ja hän painoi kätensä suulleen kuin huudahdusta estääkseen. Mutta eihän hän tosiaan ollut tarkoittanut sanoillaan kerrassaan mitään.

Hänen mentyään talonmiehen rouva asetteli kynnysmaton takaisin paikoilleen ja oikaisi selkänsä katsoen mieheensä. Hän nyökkäsi merkitsevästi päällään postineidin jälkeen ja sanoi katkerasti:

»Löylynlyömä! Hupsu! Pähkähullu!»

Sisun purkaminen kevensi hänen nuhaista oloaan ja hän melkein hymyili vaihtaessaan sydämellistä yhteisymmärrystä

ilmaisevan katseen miehensä kanssa. Mies töykkäsi hellästi luidanvarrella häntä selkään ja huomautti leikkisästi:

»Vai kaasunhajua! Hah-hah.»

Mutta samalla hän vaistomaisesti nuuhkaisi ilmaa ja hänen kasvonsa synkistyivät. Porraskäytävässä oli tosiaan kaasunhajua.

Tuntia myöhemmin tuli postinkantaja ja astui A-portaaseen reippain askelin. Hän vilkutti hilpeästi huomenen talonmiehelle, joka pienellä ruiskukannulla ripsutteli vettä jalkakäytävälle, ja nousi vaivattomasti portaat. Hän oli vielä siksi nuori, ettei joka aamu kironnut, vaikkei talossa ollut hissiä. Ja tavallaan hän piti tällaisista vanhoista taloista, joissa asui melkein yksinomaan vanhoja, elämästä jo sivuun jääneitä ihmisiä. Heille ei nimittäin ollut paljon postia ja hänen laukkunsa oli kevyt. Tänäkin aamuna hänellä oli tähän portaaseen vain neiti Hallamaalle viikkolehti 'Sinikeiju' sekä kirje rouva Alma Skrofile. Noustessaan portaita hän vilkaisi kirjekuorta. Sen osoite oli kirjoitettu hermostuneella miehen käsialalla, ja yläkulmaan oli painettu sinisellä isoin kirjaimin »Betlehem-seurakunta».

Pudottaessaan toisessa kerroksessa viikkolehden neiti Hallamaan postiluukkuun hän tuli tietoiseksi kaasunhajusta ja vilkaisi ylöspäin. Hänen noustessaan kolmanteen ja ylimpään kerrokseen rouva Skrofin ovelle kävi kaasunhaju vastenmielisen vahvaksi. Postinkantaja tunsi ilkeän pahanolon tunteen vatsakuopassaan. Hänen painaessaan peukalollaan auki postiluukun ovelle, jonka himmentyneessä nimikilvessä olivat sanat »Alma Skrof», ja päästäessään kirjeen kevyesti livahtamaan laatikkoon, hulvahti häntä vastaan niin vahva kaasunhaju, että hänen epäilyksensä varmistuivat. Siekailematta hän kiersi voimakkaasti ovikelloa ja jäi odottamaan. Kaasunhaju oli jo niin vahva, että hän tunsi pahoinvointia.

Pienintä kolahdustakaan ei kuulunut oven takaa. Postinkantaja kiersi toisen kerran rajusti ovikelloa ja hätäntyi vähän tuntien samalla jännityksen kutinan ruumiissaan. Talonmies oli kuullut ovikellon äänen kadulle asti ja kapusi nyt hitaasti ylöspäin portaita. Postinkantaja laskeutui pari porrasta ja kumartui kaiteen yli.

»Täällä on jotakin hullusti!» hän sanoi mielestään hyvin tyyneesti, vaikka ääni vapisikin jännityksestä. »Postiluukusta tulee kaasua, eikä kukaan vastaa soittoon.»

Talonmies nousi ripeämmin viimeisen kerroksen portaat ja kiersi tarmokkaasti ovikelloa. Postinkantaja oli vielä nuori mies eikä talonmiehellä ollut tapana uskoa, ennen kuin itse koetti. Hisahdustakaan ei kuulunut suljetun oven takaa.

»Rouva Skrofin pitäisi jo olla hereillä tähän aikaan», huomautti talonmies. »Neitikään ei vielä ole käynyt ulkona koiran kanssa. Kumma, ettei koira hauku! Se tavallisesti alkaa rähistä heti, kun ovikelloa soitetaan.»

Postinkantaja oli kalpea.

»Onko teillä huoneistoon vara-avainta?» hän kysyi melkein kuiskaten.

Talonmies raapi takaraivoaan kuin herpaantuneena odottaen, että jokin antaisi hänelle sysäyksen toimintaan.

»On minulla varsinaiseen lukkoon avain», hän sanoi.

»Mutta näettehän, että siinä on toinenkin lukko. Akka – rouva Skrof, meinaan – panetti sen pari vuotta sitten murtovarkaiden varalta ja lukitsee sen sisäpuolelta joka ilta. Neidilläkään ei ole siihen avainta. Sitä paitsi ovessa on varmuusketju –.»

»Meidän –», aloitti postinkantaja, mutta vaihtoi äkkiä sanaa muistaessaan omat velvollisuutensa ja kaikki ikävyydet, jotka aiheutuvat poliisiasioihin sekaantumisesta. »T e i d ä n on kutsuttava poliisi!»

»Poliisi?» toisti talonmies koko lainkuuliaisen kansalaisen kauhistunut vastahakoisuus äänessään. Mutta postinkantaja älysi äkkiä, että oli toimittava ripeästi. Hän tarttui talonmiestä käsi-varteen ja antoi hänelle vauhtia. Yhdessä he törmäsivät alas portaita pari askelmaa kerrallaan. Talonmies ehti mielessään kiittää taivasta siitä, että neiti Hallamaa oli ehtinyt lähteä toimipaikkaansa. Yksi harakka ainakin oli poissa tieltä.

Heidän törmätessään ulos A-portaan ovesta kadulle ajoi ensimmäisessä kerroksessa asuvan asianajaja Lanteen Pentti-poika pyöränsä selässä porttikäytävästä. Hän riiputti haluttomasti

koulukirjoja hihnasta pyöräntangon varassa ja säpsähti syyllisesti nähdessään talonmiehen. Talonmies karjaisikin vaistomaisesti:

»Kuinka monta kertaa minä olen kieltänyt –!» Mutta hän muisti tilanteen vaatimukset ja keskeytti sanansa. »Poika, hae äkkiä passipoliisi! Sinullahan on pyörä.»

»Mikä hätänä?» kysyi Pentti Lanne halukkaasti tuntien miellyttävästi kerrankin saavansa laillisen syyn koulusta myöhästymiseensä.

»Rouva Skrof on kai saanut kaasumyrkytyksen. Ala painella! Minä haen sillä välin huoneiston avaimen.»

Konstaapeli Ara oli virkein mielin aloittanut passivuoronsa. Hän oli parhaillaan vajonnut miellyttävään keskusteluun kadunkulmassa sievän talousapulaisen kanssa, kun hengästynyt poika porhalsi kilpa-ajovauhtia pyörällään hänen viereensä. Sanat sytyttivät, sillä Ara oli toimielias mies ja päässyt vasta puoli vuotta aikaisemmin poliisikoulusta. Juosta hänen tosin ei sopinut, mutta hieman hengästyneenä hän ehti A-portaaseen juuri samalla hetkellä, kun talonmies oli laatikoistaan saanut kaivetuksi esiin patenttiavaimen, johon sidotusta narunpätkästä riippuva likainen pahvikaistale osoitti sen kuuluvan huoneisto 6:n oveen.

Kello oli silloin 9.08, kuten myöhemmin kävi ilmi konstaapeli Aran raportista.

Avaimesta ei ollut apua. Talonmies oli arvannut oikein. Myös toinen, sisältäpäin lukittava erikoislukko oli lukittu yöksi. Ovi ei hievahtanutkaan konstaapelin kiskoessa kädensijasta. Hän raotti postiluukkua ja veti äkkiä kasvonsa takaisin kaasun hulvahtaessa porraskäytävään.

»Puhelin?» hän kysyi tiukasti.

»Asianajaja Lanteella. Ensimmäinen kerros!» änkytti talonmies.

»Hakekaa sillä välin kirves tai kanki. Nopeasti! Ja te –», konstaapeli kääntyi postinkantajan puoleen, »katsokaa, ettei kukaan tule ovelle sillä välin. Palaan heti!»

Konstaapeli Ara ei tosin ollut aivan niin varma asiastaan, kuin hänen määräyksistään olisi luullut. Tietysti olisi ollut reippainta

toimia omin päin, mutta varminta oli sittenkin saada esimiehen lupa oven murtamiseen. Kysymyksessä oli kai tapaturma – vahingossa yöksi auki jäänyt kaasuhana – mutta parasta oli sittenkin pysyä varmimmalla puolella. Palokunnan olisi tietysti voinut hälyttää, niillä oli kaasunaamiot ja happilaitteet – mutta sekin olisi vienyt muutaman minuutin. Eikä konstaapeli halunnut päästää ketään kilpailemaan kunniasta kanssaan.

Nämä ajatukset vilahtelivat hänen mielensä lävitse, kun hän harppaili alakertaan. Pentti Lanne piti kutsuvasti auki kotinsa ovea. Tyyni, kalju vanha herra, jonka konstaapeli arvasi hänen isäkseen, koetti laimeasti kehotella häntä menemään kouluun.

»Puhelin?» kysyi konstaapeli kohteliaan tiukasti. Pentti vei hänet lennossa isänsä kuluneen kirjoituspöydän ääreen.

Konstaapeli epäröi sekunnin, ennen kuin valitsi numeron. Sitten hän jännityksestä huokaisten ylitti velvollisuutensa ja pyysi puhelimeen rikospoliisin virkaa tekevän osastopäällikön. Hän selosti asiansa mielestään lyhyesti ja selvästi luutnantti Hagertille, mutta hänen korvansa punoittivat, kun hän laski kuulotorven paikoilleen.

»Tässä on kaasunaamari», sanoi toimekas Pentti Lanne riiputtaen koteloa kädessään. »Minä kuulun ilmapuolustusjärjestöön. Se maksoi sata markkaa!»

»Oh, painu hiiteen!» sanoi katkeroitunut konstaapeli Ara. »Tai anna tänne!» hän lisäsi hetken harkittuaan. Olihan hänen joka tapauksessa toimittava. Asianajaja Lanne oli tullut pöydän viereen ja puhdisti hermostuneesti silmälasejaan nenäliinalla.

»Luuletteko rouva Skrofin todella –?» hän kysyi osaamatta oikein lopettaa lausettaan.

»Minun on murrettava ovi», sanoi Ara lyhyesti. »Olkaa hyvä ja kutsukaa puhelimitse lähin lääkäri.»

»Rouva Skrof käytti tavallisesti tohtori Markkolaa. Hän ei asu kovin kaukana», sanoi asianajaja Lanne hajamielisesti kuin kokonaan muuta miettien. Mutta konstaapeli Ara meni jo ovesta, ja Pentti Lanne luikahti kuin kärppä hänen jäljessään.

»Kummallista, hyvin kummallista!» sanoi asianajaja Lanne

itseksensä ja alkoi sitten likinäköisesti tirkistellen etsiä tohtori Markkolan nimeä puhelinluettelosta.

Porraskäytävässä konstaapeli kiskaisi kangen ja kirveen talonmiehen vapisevista käsistä.

»Avatkaa kaikki porraskäytävän ikkunat», hän komensi. »Käsketään kaikkien tämän portaan asukkaiden tuulettaa. Myös katuovi auki, jotta saamme läpivedon. Älkääkä tulko liian lähelle. Tupakka pois. Käsketään sammuttaa tulet. Ja pankaa märkä nenäliina kasvoillenne.»

Tyhjennettyään tällä tavoin tietovarastonsa kaasutapaturmista loikki konstaapeli ylimpään kerrokseen Pentti Lanne uskollisena varjona jäljessään kaasunaamaria hihnasta riiputtaen. Kirjeenkantaja seiso i yhä vartiopaikallaan rouva Skrofin oven edessä. Häntä yskitti ja hän tuns i pahoinvointia. Kaasunhaju kävi jo tukahduttavaksi.

Toinen luku

*Lukija saa alustavasti tutustua komissaari Palmuun ja minuunkin.
– Rikospoliisin puutteelliset määrärahat eivät riitä huviajeluihin.
– Komissaari Palmu raottaa aivojensa muistiokaappia ja astumme
rouva Skrofin huoneistoon.*

KELLO OLI 9.12, kun poliisiluutnantti Hagert tuli huoneeseemme. Tai oikeastaan se on komissaari Palmun huone, vaikka minun pöytäni on tilan ahtauden takia sijoitettu siihen hänen vastaväitteistään huolimatta. Komissaari Palmu luki parhaillaan päivystyshuoneesta sieppaamaansa sanomalehteä, ja minä tarkistin erään typerän puukotusjutun poliisikuulustelupöytäkirjaa koettaen parhaani mukaan olla häiritsemättä häntä tarpeettomilla kysymyksillä.

Komissaari Palmu ei nimittäin pidä siitä, että häntä häiritään hänen lukiessaan aamulehteä. Minun oli kuitenkin pakko silloin tällöin kysäistä häneltä jotakin, sillä pöytäkirja oli oikeastaan hänen töitään ja hän oli sysännyt sen minulle esittäen verukkeena, että olen nopea puhtaaksikirjoittaja. Kirjoittaminen on nimittäin ikävin puoli rikospoliisin työssä.

Olimme vaihtaneet asiasta pari kärkevää sanaa jo edellisenä päivänä. Minä olen joka tapauksessa ylioppilas ja lukenut lakia ja perehtynyt rikostutkimusta käsittelevään kirjallisuuteen. Joskin tätini mies hänen toisesta avioliitostaan on oikeusministeriössä kansliapäällikkönä, ei Palmulla mielestäni ole oikeutta yksinomaan siitä syystä kohdella minua idioottina, joka pelkästään sukulaisuussuhteiden perusteella on saanut armon päästä har-

joittelijaksi hänen alaisekseen. Sillä rikosasiat ovat kiinnostaneet minua poikavuosista lähtien ja Helsingin alkaessa kehittyä saat-
taa tällä alalla olla jo hyvät tulevaisuuden mahdollisuudet.

»Jos teillä, komissaari, olisi mielikuvitusta —», aloitin. Mutta Palmu keskeytti katkerasti:

»Jos minulla olisi mielikuvitusta, leikkaisin sen pois. Ottaisin eron palveluksesta! Herra taivaan, ettei tässä talossa saa enää lukea sanomalehteäkään rauhassa!»

Juuri silloin — niin kuin alussa sanoin — tuli luutnantti Hagert huoneeseen.

»Joko täällä t a a s on tämän päivän lehti?» sanoi Hagert jäykästi Palmulle. »Olen puoli tuntia hakenut sitä. Eikö komissaari tiedä, että päivälehkien paikka on päivystyshuoneessa. Tähän asiaan täytyy kerta kaikkiaan tulla jokin järjestys. Kun kerran tällä laitoksella ei ole määrärahaa tilata kuin yksi kappale kutakin pääkaupungin lehteä, on lehdillä oltava määrätty paikkansa. Häpeisit olla huonona esimerkkinä nuoremmille.»

»Kaikista kasvattamattomista nulikoista —», aloitti Palmu närkästyneenä, mutta keskeytti huokaisten. »Vie lehtesi», hän sanoi alakuloisesti ja kääntyi minun puoleeni. »Voisitko kuvitella, että minä olen tuttipullolla imettänyt tuota Hagertia hänen potkiessaan äitinsä sylissä. Hyi hemmetti, miten ruma lapsi hän oli! Ja minä opastin hänet ensimmäisille sotapoluille ja annoin hänen haukata ensimmäisen murtovarkaansa —. Nyt hän on luutnantti, ja arvo on pihautanut päähän.»

Hagert punastui hiukan ja rykäisi. »Asiaan», hän sanoi jyrkästi. »En minä oikeastaan tullut tänne sanomalehteä hakemaan, vaikka yllätinkin sattumalta sinut itse teossa järjestyssääntöjä rikkomassa. Miten me voisimme vaatia järjestystä tältä kaupungilta, jos omassa virkapaikassamme vallitsee epäjärjestyksen ja uppiniskaisuuden henki. Joka tapauksessa joku hölmö järjestykskonstaapeliksi, Ara nimeltään, soitti äsken, että saako hän murtaa oven auki, kun joku vanha nainen on saanut häämyrkytyksen, vai kaasuaiko se oli. Kysyä nyt tuollaista, täysikasvuinen mies, jolla on kaksi silmää päässä! Miksi hemmetin kaukonäköjiksi hän

meitä luulee, kun uskoo minun pystyvän virkahuoneestani käsin arvostelemaan tilannetta paremmin kuin hän itse paikan päällä.»

Komissaari Palmu katsoi hyvin totisena esimieheensä.

»Me vanha polvi», hän sanoi hiljaisesti, »olemme elämänikäisellä työllä saaneet juurrutetuksi suureen yleisöön, jopa järjestyspoliisiinkin, järkkymättömän uskon rikospoliisin kaikkitie-tävyYTEEN. Sitä paitsi Ara on kunnan poika ja teki aivan oikein ilmoittaessaan asiasta.»

»Käskin hänen toimia parhaan käsityskykynsä mukaan kuitenkin sillä toivomuksella, ettei hän käyttäytyisi kuin sokea lehmä», sanoi Hagert hivenen verran nolostuneena. »Lupasin lähettää jonkun meistä paikalle – vaikkapa vain muodon vuoksi. Rantakatu 8 A. Rouva Alma Skrof.»

»Rouva Skrof!» sanoi komissaari Palmu ja nousi miettivästi seisomaan tuijottaen ikkunasta yli aamuhiljaisen Suurtorin. Mielikuvituksessani saatoin nähdä, miten hän lokero lokerolta aukoi aivojensa suunnatonta muistiokaappia. »Rouva Skrof», hän toisti hajamielisesti. »Tiedän, rikas vanha saituri. Kävi pari kuukautta sitten tässä saman torin varrella verotusvalmistelulautakunnassa antamassa niille pojille, mitä kuului. Häneltä vaadittiin lisätietoja verotusta varten, taidettiin uhata syytteelläkin. Jotain tekemistä hänellä on myös Betlehem-seurakunnassa. Muistattehan, lahkolaisyyhtymä, josta on tullut jo pari ilmoitusta. Saarnaaja Mustapää – pari rumanpuoleista juttua, mutta eihän niille voi mitään, kun asianomaiset uskovat vuorenlujasti.»

Hagert koputteli hermostuneesti lyijykynällä kirjoituspöytään, mutta se ei häirinnyt hiventäkään Palmua.

»Odotahan vielä tuokio!» saneli Palmu itsekseen. »Ellen aivan erehdy, eukko on omaa sukuaan Langell. Ja tuo amatööriilentäjä Lankela on hänen sukulaisensa, veljenpoikansa tai jotakin muuta sellaista. Suomalaisti nimensä ylioppilaaksi tullessaan. Lankela taas hullaantui talvella siihen ulkomailta palanneeseen tanssijattareen, joka esiintyi hotelleissa. Mikä hänen nimensä taas olikaan?»

»Iiri Salmiako?» ehdotin syrjästä kainosti. Iiri Salmiaa ei

helposti unohda. Olin talvella kerran nähnyt hänen esiintyvän Grandissa.

»Hän juuri. Kuulehan, Hagert, minä taidan huvin vuoksi lähteä katsomaan sitä sinun häikämyrkytystäsi?»

»Niin, aion tosiaan lähettää sinut paikalle vilkaisemaan», sanoi Hagert, »mutta jos sinä alat höpistä tanssijattarista, kun joku hupsahtava eukko on unohtanut kaasuhanan auki nukku-
maan mennessään, silloin en enää tiedä –. Älä nyt hemmetissä järjestä mitään ikävyyksiä, Palmu!»

»Vai höpistä», toisti Palmu tulistuen ja tempasi hattunsa naulasta. Mutta Hagert ehätti pidättämään häntä.

»Ota poika mukaasi», hän sanoi viitaten minuun. Sydämeni poukahti riemusta, sillä mielikuvitukseni oli jo alkanut vainuta ensimmäistä todellista j u t t u a n i, ja olin ehtinyt mielessäni seuloa sopivaa tekosyytä päästäkseni mukaan. Mutta intoni laimeni hiukan, kun Hagert lisäsi kuivasti: »Voit ainakin opettaa hänelle, että tapaturma on tapaturma ja vahinko on vahinko. Äläkä kuluta siellä liiaksi aikaa. Äläkä missään tapauksessa aiheuta turhia ikävyyksiä omaisille. Tavalliset muodollisuudet vain.»

»Onko autoa vapaana?» kysäisi Palmu ovelta. Hän on jo hieman ruumiikas eikä mielellään käytä jalkojaan virka-asioita hoidellessaan.

»Kävelkää!» sanoi Hagert sydämettömästi. »Tänään on kaunis ilma!»

Komissaari Palmu huokasi raskaasti ja lähti laskeutumaan kuopille kuluneita portaita. Väärinkäsitysten välttämiseksi täytynee mainita, että Hagertin ja Palmun välillä vallitsee salassa mitä sydämellisin yhteisymmärrys. V.t. osastopäällikkönä Hagert kunnioittaa Palmun kokemusta eikä juuri tee ratkaisevia päätöksiä kuulematta hänen neuvojaan. Palmu taas on tosiaan tuntenut Hagertin pikkupojasta alkaen ja ollut aikoinaan hänelle kuin isä, sillä Hagertin isä oli myös poliisimies ja sai surmansa eräässä laukaustenvaihdossa –.

Palmu pysäytti minut ollessamme juuri astumaisillamme kadulle.

»Mikä sinulla on kainalossasi?» hän kysyi ankarasti.

Nolostuneena näytin vaiti mukaan sieppaamaani laukkua, jota meidän parissamme hieman hirtehisesti sanotaan »sisäministerin ensiapulaatikoksi». Se sisältää nimittäin kaikki etsivän poliisin työssään tarvitsemat välineet sormenjälkijauheesta jalanjälkienvalamiskipsiin asti. Sellaiset laukut on rikostutkimuskeskuksen toimesta jaettu kaikkiin nimismiespiireihin ja poliisiasemille kautta maan. Ja vanhan koulun miehet halveksivat niitä syvästi.

»Ole hyvä ja vie se takaisin paikoilleen», sanoi Palmu ystävällisesti. »Joku voi nimittäin tällä välin todella tarvita sitä. Ja heitä hiiteen kaikki nuo harrastelijasalapoliisin elkeesi. Meidän rikospoliisiosastomme on taivaan kiitos kehittynyt jo niin pitkälle, että jokaiseen tehtävään voidaan asettaa erikoiskoulutuksensa saanut mies. Emme me nyt ole maalla, jossa tavallisen nimismiehenkin täytyy koettaa tuhria pensselillä epäselviksi kaikki sormenjäljet ennen lääninrikosetsiväin kutsumista. J o s jotakin erikoista ilmenisi, ehdimme kyllä aikanaan hälyttää murharyhmän pojat.»

Ilmeestäni hän huomasi paljastaneensa salaisen taka-ajatuksensa ja puraisi vahingossa kieleensä. Kiukusta punehtuen hän ärähti:

»Vie hemmettiin se laukku ja heitä kummitusjutut päästäsi. Tämä on aivan tavallinen onnettomuustapaus. Paina se kalloosi, senkin pahanilmanlintu!»

Tottelin.

Palatessani kääntyi Palmu poikkikujalle Suurtorin kulmasta. Tavoittaessani hänet hän loi vielä kerran kaihomielisen katseen kahteen mustaan autoon, jotka odottivat hälytysvalmiina vinosti lähtöön käännettyinä. Vaiti astelimme rinnakkain Kauppatorin laitaan ja Palmu kääntyi raitiovaunupysäkkiä kohden.

»Otetaan auto!» ehdotin vaivoin salaten jännitykseni.

»Meidän menoarvioomme ei ole varattu määrärahoja huvijäkeluihin pirssiautoilla», sanoi Palmu hiven katkeruutta äänensään. Hän on lihavahko ja lämpenee helposti kävellessään.

»Minä maksan!» sanoin auliisti. En ole tainnut muistaa mai-

nita, ettei minun suinkaan tarvitse elää vain poliisilaitokselta nostamallani harjoittelijan palkalla.

»En ole koskaan voinut sietää nuoria miehiä, jotka eivät tiedä, mihin omatta ansiottaan saamansa rahat syytäisivät», huomautti Palmu tylästi, mutta käänsi enemmittä kehotuksitta askelensa Havis Amandan vieressä odottelevan pirssijonon kärkiantoa kohden. »Kiitos vain», hän lisäsi kuitenkin katuen epäystävällisyyttään. »Eihän meille kustanneta edes raitiovaunulippuja, vaikka nykyään kuulemma juoksupojatkin saavat sellaisia liikkeittensä kassoista niin paljon kuin vain ilkeävät pyytää. Toista oli minun nuoruudessani.»

Palmu on tosiaan aloittanut uransa juoksupojasta, vaikka onkin jälkeinpäin täydentänyt tietojaan siinä määrin, että moni yliopistomies erällä aloilla voisi hävetä kasvatuksensa puutteellisuutta hänen rinnallaan. Sivistyssanat vain tuottavat hänelle vaikeuksia, sillä hän käyttää niitä mielellään ja paljon. Mutta jokaisella suurella miehellä on heikkoutensa.

Jälkeinpäin ajatellen se oli ehkä kaameata, mutta auton kii- täessä vielä aamutyhjiä katuja melkein pä rukoilin mielessäni, että tästä tosiaan tulisi j u t t u. Että kerrankin tapahtuisi jotakin, jossa pääsisin mukaan, saisin kokea todellista jännitystä rikollisen metsästyksessä. Olin jo oppinut, että suunnattomasti suurin osa rikospoliisin työstä on kuivaa, suunnitelmallista rutiinityötä ja raporttien kirjoittamista ja vain yksi promille siitä sellaista, mistä salapoliisiromaaneissa kerrotaan: rikollisen ja poliisin älyn tasaväkistä kamppailua.

Maitokaupan kulmassa seisoj pari naista katsellen Rantakadun 8 A-portaan suuntaan. Valkotakkinen myyjätär seisoj kauppansa ovella selittävänä enkelinä. Mutta mitään ihmisryhmää ei vielä ollut kertynyt kadulle. Sitä paitsi kaupunginosa täällä Merisataman rannassa oli hiljainen.

Maksoin autonkuljettajalle. Palmu hidasteli mielestäni armottomasti. Mieluimmin olisin rynnännyt hänen edellään sisään. Avoimesta ovesta puhalsi vastaamme vahva ilmavirta, jossa tuntui lievä kaasunleimu. Palmu nousi ähkien portaat. Porraskäytävän ikkunat olivat auki. Vahva läpiveto pyyhki kasvojamme.

Konstaapeli Ara, talonmies ja kirjeenkantaja odottivat kolmannen kerroksen porrastasanteella. Ara tunsu komissaari Palmun ja ilmoittautui täsmällisesti.

»Huoneisto on kohta kokonaan tuulettunut», hän sanoi. »Ovi oli sisältäpäin lukittu kahdella lukolla, varmuusketju oli päällä, vaikea murrettava. Vain minä menin sisään. Alakerran pojalta sain lainaksi kaasunaamarin. Keittiön kaasuhanana oli jäänyt auki. Suljin sen. Avasin ikkunat keittiössä ja molemmissa huoneissa. Osa ikkunoista oli paperoitu, täytyi vetää veitsellä auki, jotta olisin saanut enemmän ilmaa. Vanha rouva makaa vuoteessaan. Ruumis on jo osaksi jäykkä. Toinen huone oli tyhjä. Lääkäri on nyt sisällä. Kielsin häntä koskemasta mihinkään. Vaikka kyllä se on selvä tapaturma, herra komissaari.»

Palmu katseli ovea ja ravisteli kunnioittavasti päätään. Ovea kannatti tosiaan katsella molempien puoliskoien nyt retkottaessa selkoselällä. Läpinäkymättömästä lasista tehdyt oviruudut oli sisältäpäin vahvistettu rautalevyillä. Talonmiehen avaimella avatun Abloy-lukon lisäksi oli ovesa toinen erikoislukko, sisäpuolelta lukittava. Sen ympäriltä oli rautapienoin vahvistettu puu pirstoutunut. Varmuusketju oli ratkennut irti vääntyneestä pitimestään.

»Te olette vahva mies, konstaapeli Ara», sanoi Palmu melkein ihailevasti. »Käyttitkö te muurinmurtajaa vai höyryjyää?»

»Kangellahan minä väänsin», tunnusti konstaapeli hieroskellen kainosti käsiään vastakkain. »Kädensija höltyi parilla kiskaisulla.»

Kädensija riippui tosiaan höltyneenä oven porraskäytävän seinää vasten painuneella puolella. Komissaari Palmu käänteli ovea peukalon ja etusormen avulla koskematta kädensijaan. Sitten hän kohotti katseensa ylöspäin. Porraskäytävä jatkui vielä puoli kerrosta päättyen raudoitettuun oveen, joka nyt oli auki.

»Se vie ullakolle», huomautti talonmies vastaukseksi kysyvään katseeseen. »Avasin sen ja nostin kattoluukun paikoiltaan saadakseni läpivedon vahvemmaksi.»

»Ullakon ovi oli siis lukossa?»

»Lukossapa tietenkin. Sain hakea avaimen alhaalta.»

»Hm», sanoi Palmu syvämietteisesti. »Jaaha, pitänee silmätä vainajaa. Surullinen tapaus.»

»Surullinen tapaus», toisti kirjeenkantaja, ja talonmies mutisi itsekseen jotakin, joka yhtä hyvin saattoi olla lievä kirous kuin siunauskin. Hänestä näki kyllä, ettei hän syvästi kaivannut rouva Skrofia.

Palmun aikoessa juuri astua eteiseen tuli sisähuoneesta vanhahko herra päällysvaatteet yllä ja pieni laukku kädessä. Palmu esitti itsensä, ja tohtori Markkola ja hän kättelivät. Kaasunhajua tunki yhä ilkeästi pienestä huoneistosta.

Tohtori seurasi hieman vastahakoisesti komissaaria takaisin sisähuoneeseen. Ara sai jäädä ovelle vartioimaan, ettei asiaankuulumattomia pääsisi huoneistoon. Kirjeenkantaja muisti äkkiä omat tehtävänsä havaitessaan, ettei ollut toivoa päästä lähempää vilkaisemaan murhenäytelmän tapahtumapaikkaa, ja lähti kii-reesti tihensä jätettyään Aran muistikirjaan nimensä ja osoitteensa. Minä seisoin eteisessä ja tein huomioita omin päin.

Pieni huoneisto teki ilottoman ja vanhanaikaisen vaikutuksen. Vasemmalla johti eteisestä avoin ovi kadunpuoleiseen huoneeseen. Varoen koskemasta mihinkään astuin sinne ja loin yleisilmäyksen. Yksinkertainen, kapea vuode oli peitetty ja koskematton. Vanhanaikainen peilipöytä pikkuesineineen kertoi nuoren naisen huoneesta, samoin ripustimesta konttorin oven kamanaan riippumaan nostettu puku. Kirjat pienessä kirjahyllyssä olivat piinallisen täsmällisissä riveissä. Vuoteen yläpuolella riippui hopeakirjaimin mustaan pahvilevyyn kirjailtu mietelmä: »Jotka kyynelein kylvävät, ne ilolla niittää saavat.» Ajatus ei näissä olosuhteissa jaksanut mainittavasti innostaa minua. Ja katsellessani tätä luostarimaisen yksinkertaista ja piinallisen siistiä huonetta, jossa pieninkään värin välähdys ei kertonut persoonallisuudesta tai nuoren tytön elämänilosta, mieleni valtasi hämärä, vaisto-mainen kauna sitä vanhaa naista kohtaan, jonka kylmentyneen ruumiin tiesin makaavan toisessa huoneessa omassa vuoteessaan.

Palasin eteiseen. Se oli kapea ja pitkä. Sen perältä vei himmeälasinen ovi kylpyhuoneeseen. Perällä eteisen oikealla sivulla

narisutti veto keittiöön johtavaa ovea. Astuessani sisään hulmusi ikkunaverho. Ensimmäiseksi osui katseeni puilla lämmitettävällä hellalla olevaan vanhanaikaiseen kaasukeittimeen. Siinä oli kaksi kaasuhanaa ja sen saattoi nostaa seinää vasten sivuittain riippumaan, milloin sitä ei käytetty. Nyt se oli keittouunin rautalevyn päällä tavallisessa keittoasennossa. Vieressä oli emaloitu, valkoinen ja kuhmuinen puolen litran muki, jonka pohjalla näkyi vellin jäännöksiä. Pesupöydän sinkkilevyllä oli käytetty lautanen ja lusikka. Mutta mikä tärkeintä, kaasukeittimen toinen pää oli tahraantunut ruskeaksi palaneihin vellinjätteisiin ja velliä oli roiskunut myös hellalle.

No niin. Tuntui vähän siltä kuin juttu olisi kuivunut kokoon noiden vellinjätteiden mukana. Sillä ilmeisesti rouva Skrof oli illalla keittänyt tai lämmittänyt mukissa kaasuliekillä velliä. Se oli kiehunut yli hänen ollessaan toisessa huoneessa niin rajusti, että kaasuliekki oli sammunut. Hän oli nostanut kuohuvan mukan pesupöydälle. Sinkkilevyssä oli selvä jälki. Ja unohtanut aivan yksinkertaisesti sulkea kaasuhanan. Yön aikana kaasu oli hitaasti tunkeutunut keittiöstä koko huoneistoon ja –.

Mutta miksi hän ei tuntenut kaasunhajua?

9 789510 476673

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-47667-3

Kannen kuva Eeli Jaatinen • Kansi Martti Ruokonen